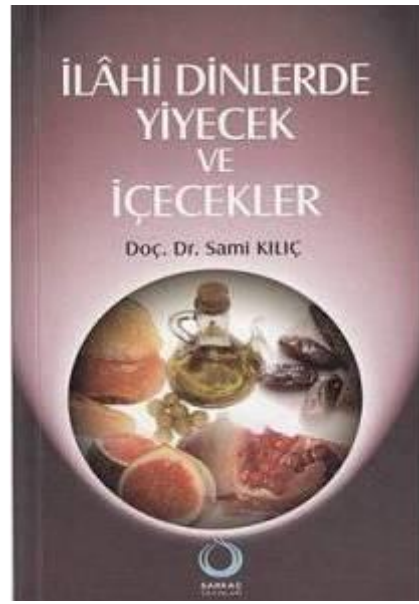

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
2 (2012), ss. 349-353.

Sami Kılıç, ***İlâhi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler***
Ankara: Sarkaç Yayınları, 2011, IX+226 s.

Bilindiği üzere doktrinel ve diğer bazı farklılıklara rağmen tüm dünya dinleri, insanlığın mutluluğu için hayatın her alanını kapsayıcı nitelikte bir takım ilke ve prensipler ortaya koymuştur. Bu bağlamda yaratılışı gereği hayatını devam ettirebilmek için muhtaç olduğu yiyecek ve içecekler konusunda da insanoğlunun bazı emir ve yasaklarla karşı karşıya kaldığını görmekteyiz. Bu emir ve yasakların bir kısmının gerekçe ve hikmetlerine kutsal metinlerde yer verilirken, diğer bir kısmı için illet ya da hikmet belirtilmeksizin salt hüküm konulmuş ve din mensuplarının bu emir ve yasaklara uyması istenmiştir. Bununla birlikte din adamları, genel maksatlar

çerçevesinde bu emir ve yasakları yorumlamaya çalışarak hikmetlerini tespit etmeye dönük çabalar ortaya koymuşlardır.

Bu bağlamda gerek Batı'da gerekse İslam dünyasında ve özelde ülkemizde yiyecek ve içecekler konusunda farklı dinlerdeki algılara ilişkin çeşitli araştırmaların yapıldığını görmekteyiz. Ülkemizde, özellikle helaller ve haramlar başlıklı kitaplarda yiyecek ve içecekler konusu için de ayrı bir bölüm ayrıldığını, bu tür bölümlerin dışında ise, ulaşabildiğimiz kadarıyla, konuya ilişkin müstakil pek fazla çalışmanın olmadığını söylemek yanlış olmasa gerek. Abdurrahman Kasapoğlu'nun "*Yasak Yiyecekler Dinde Ne Anlama Geliyor?-Kur'an'ın Öğretileriyle Diğer Dinsel Uygulamalar Arasında Bir Mukayese*", Ali Osman Kurt'un "*Yahudilik'te Koşer ve Koşer Ekonomisi*", Macit Yüksel'in "*Yiyecek-İçeceklerde Haram-Helallik'in Kriteri ve Bu Konuda Arap Kültürünün Etkisi*" başlıklı makaleleri ve Sami Kılıç tarafından Türkiye Dinler Tarihi Derneği tarafından organize edilen bir sempozyumda bildiri olarak sunulan "*Yahudilik'te Kutsal Yiyecek ve İçecekler*" adlı araştırmasını konuya ilişkin müstakil çalışmalar arasında zikretmek mümkündür. Bu sınırlı araştırmalar hariç tutulursa dinlerin yiyecek ve içecekler konusunda ortaya koyduğu emir ve yasaklara ilişkin en kapsamlı çalışma, tanıtımını yaptığımız Sami Kılıç tarafından hazırlanan *İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler* adlı kitaptır.

Bu çalışma, ilahi dinler olarak nitelenen Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam'ın yiyecekler ve içecekler hususunda ortaya koyduğu prensiplerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla hazırlanmış (s. V) ve bu bağlamda her bir dine ayrı bir bölüm ayrılmak suretiyle üç bölüm halinde planlanmıştır. Ancak bu üç dindeki yiyecek kurallarının oluşmasında diğer dinlerin ve kültürlerin etkisi konusunda okuyucunun fikir sahibi olması için yazar, kitabın Giriş bölümünde ayrıca Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam dininin ortaya çıkıp yayıldığı coğrafya ve bu coğrafyalara yakın bölgelerdeki inançların yiyecek kuralları üzerinde de durmuştur (ss. 1-23).

Kitabın ana bölümlerinde yazar, yiyecek ve içecekleri, "Helal Kabul Edilen Yiyecek ve İçecekler" ve "Haram Kabul Edilen Yiyecek ve İçecekler" başlıkları altında helal ve haram olmaları bakımından ikiye ayırarak ve yine yiyecekler ve içecekler için ayrı bölümler açar-

rak ele alma yoluna gitmiştir. Bu yaklaşım okuyucuya kolaylık sağladığı gibi konunun daha iyi anlaşılmasına da katkı sağlamıştır.

Kitabın birinci bölümünde yiyecek ve içecekler konusunda Yahudilik'teki emir ve yasaklar incelenmiştir. Bilindiği üzere Yahudilik, ilahi dinlerin kronolojik olarak en eskisi; Yahudi ırkından olmayanların mühtedi sayılmaması sebebiyle de mensubu en az olan dindir. Milli bir din olması hasebiyle de Hıristiyanlık ve İslam'dan farklı bir karakter taşımaktadır. Sofra ve beslenme esasları Yahudi yaşam biçiminde çok büyük anlam ve önem taşımaktadır. Kişinin iyi ve doğru beslenmesi, dolayısıyla da sağlıklı olması, kendini dinin gereklerine adanması bakımından temel koşul ve en doğru yol olarak değerlendirilmektedir. Yahudilik'te beslenme yasa ve kuralları Tevrat'ın Levililer ve Tesniye kitaplarında ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Daha sonraları din adamları Tevrat'ın bu bölümlerine yorumlar getirerek Talmud'da bunlara ilişkin önemli bir külliyat meydana getirmişlerdir.

Yahudi geleneğinde yiyecek ve içeceklere ilişkin yasa ve kurallara "kaşerut" yasaları, bunlara uygun nitelikteki gıdalara da "kaşer" ya da "koşer" gıdalar adı verilmiştir. Bilindiği üzere günümüzde yiyecek ve içeceklerin koşer hale getirilmesi için Yahudi koşer firmaları açılmış, dini bir ritüel olan koşer, endüstriyel bir amaç için kullanılmaya başlanmıştır. Kaşerut kurallarının özünde Tanrı Yahova'nın emirleri çerçevesinde kutsal bir topluluk oluşturma çabası yatmaktadır. Dolayısıyla Tanrı Yahova'nın yasakladığı besinlerden tüketen bir Yahudi, Yahova'dan uzaklaşmış olur (ss. 30-33). Yahudi geleneğinde yiyecekler ve içeceklerin belli karakterler taşıdığına ve bu besinlerin tüketilmesi ile karakterlerin Yahudilere sirayet edeceğine inanılır. İyi karakter taşıyan besinleri tüketmek helal iken; kötü karakter taşıdığına inanılan besinleri tüketmek haram kabul edilmiştir.

Yahudilik'te hayvansal ve bitkisel yiyecekler ve içeceklere ilişkin düzenlemelerin oldukça geniş olduğuna yukarıda değinmiştik. İslamiyet'te eti helal kabul edilen devenin Yahudilik'te haram hayvansal yiyecekler içinde zikredilmesi; et ve süt ürünlerinin bir arada pişirilmesi ve tüketilmesinin haram kabul edilmesi; kadınların muayyen dönemlerinde ve doğum sonrası belli günlerde, erkeklerin ise

bedensel akıntı yaşadıkları durumlarda yiyecek ve içeceklerle dokunmasının yasaklanması gibi uygulamaları birkaç örnek olarak zikrederek yetinmek istiyoruz. Zira kitapta bu uygulamalar oldukça geniş bir şekilde, hatta diğer dinlerden daha fazla yer ayrılarak ele alınmaktadır. Bunun temel nedeni, Yahudi şeriatında yiyecek ve içeceklerle alakalı hükümlerin diğer dinlere nazaran daha çok ve ayrıntılı olmasıdır (s. VI).

Kitabın ikinci bölümü Hıristiyanlık'taki yiyecek ve içecekler ile ilgili olan emir ve yasaklara ayrılmıştır. Hıristiyanlık'ta, Yahudilik'teki gibi ayrıntılı hükümler bulunmamaktadır (s. 133). Bilindiği üzere Hz. İsa, Musa şeriatına bağlı bir yaşam sürmüştü ve bu doğrultuda yiyecek ve içeceklerle ilgili koşer kurallarına da riayet etmiştir. Ancak İsa sonrası dönemde Hıristiyanlık'ta yiyeceklerle ilgili kuralların tarihi sürece göre farklılık arz ettiği görülmektedir. Pavlus, sahip olduğu teoloji doğrultusunda Yahudi olmayan halkların (Gentileler) Hıristiyanlığa girişini kolaylaştırmak için Yahudilerin uygulamaya koyduğu sünnet ve koşer kurallarına riayeti onlardan talep etmeyen bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu görüş neticesinde Gentilelerin Yahudi şeriatına uyup uymayacağı meselesi ilk dönem kilisede tartışma konusu olunca MS 49 yılında "Havariler Konsili" adı verilen bir toplantı tertip edilmiş ve bu toplantıda Pavlus'un görüşleri doğrultusunda kararlar alınmıştır. Havariler Konsili sonrası süreçte ise diğer konularda olduğu gibi yiyecekler hususunda da Pavlus'un fikirleri ağırlık kazanarak yürürlüğe konulmuştur (ss. 135-140).

Yazarın da vurguladığı üzere Hz. İsa ve Pavlus'un görüşleri doğrultusunda şekillenen yiyecek kurallarından hareketle bütün Hıristiyanlar için geçerli ilkelerden söz etmek imkânsızlaşmaktadır (s. 1399). Ancak her ne kadar bağlayıcı genel yiyecek kurallarından söz edilemese de Hıristiyanlığın ibadet, sakrament ve özel gün kutlamalarının ayrılmaz bir parçası niteliğinde olan kutsal bazı yiyeceklerden bahsedilebilir. Hıristiyanlık'ta en önemli kutsal yiyecek, Rab olarak kabul edilen İsa'nın bedenini sembolize eden "ekmek"; en kutsal içecek ise, onun kanını sembolize eden "şarap"tır. Böylece ekmek-şarap ayininde bir Hıristiyan, rabbi İsa ile bütünleşmiş olmaktadır. Ekmek ve şarabın dışında diğer önemli ritüel malzemesi

olarak “su” ve “yağ”ı zikretmek gerekir. Bu ikisi Hıristiyanlar için kutsama aracı olarak kullanılmaktadır.

Üçüncü bölümde İslam’ın yiyecek ve içeceklerle ilgili düzenlemeleri ele alınmaktadır. Bilindiği üzere bu konudaki emir ve yasaklar, Kur’an-ı Kerim’deki ilgili ayetler ve Hz. Peygamber’in hadisleri ışığında belirlenmiştir. İslam’da helal olan yiyecek ve içeceklerden ziyade, haram olanlar belirtilmiş; geriye kalanlar helal ve temiz kabul edilmiştir. Nitekim cumhur, hakkında dini bir hüküm bulunmayan yiyecek ve içeceklerin “Eşyada asıl olan ibahadır” kaidesine dayanarak mubah oldukları görüşünde ittifak etmiştir (ss. 162-163). Kısaca bizzat yasaklanmamış ve meşru yollarla kazanılmış olan bütün yiyecek ve içecekler İslam’da helal olarak değerlendirilmektedir. Bu genel algının dışında vurgu yapılması gereken birkaç temel nokta vardır: 1) Yahudilik ve Hıristiyanlık’ta olduğu gibi ibadetin ya da bayram kutlamasının bir parçası olarak özellikle tüketilen herhangi bir yiyecek ve içekten bahsetmek mümkün değildir. 2) İslam’ın yiyecek ve içecekler ile ilgili prensiplerinin başında israf etmeme ilkesi yer alır. 3) İslam, yiyecek ve içecekler hususunda birtakım yasaklamalar getirmekle birlikte zaruret halinde bu besinlerin tüketilmesine izin vermiştir. 4) Bitkilerin helalliği haramlığı konusunda ne ayetlerde ne de hadislerde aydınlatıcı bilgiler vardır; yasaklanan, bitki ve meyvelerden elde edilen sarhoş edici içeceklerdir (ss. 185-204).

Netice itibariyle yazarın, insanlık tarihi ile birlikte başlayan yiyecek ve içecekler ile ilgili kuralların her toplumun kendi dini ve kültür iklimine göre nasıl şekillendiğini Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam inançları bağlamında doyurucu bir şekilde ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde alanında hazırlanmış ilk müstakil eser olan bu çalışma, kanaatimizce konuya ilgi duyan okuyucu ve araştırmacıların oldukça istifade edecekleri bir kitap niteliğindedir.

Fatma CERAH
Recep Tayyip Erdoğan Ü. İlahiyat F.
II. Sınıf Öğrencisi

